

*Bortforklaringer er
mye morsommere enn
forklaringer*

HAUK

Den nye regjeringen må løfte det produserende Norge opp i høysetet.

Vi trenger en plan

Chr. Anton Smedshaug

KRON OG MYNT

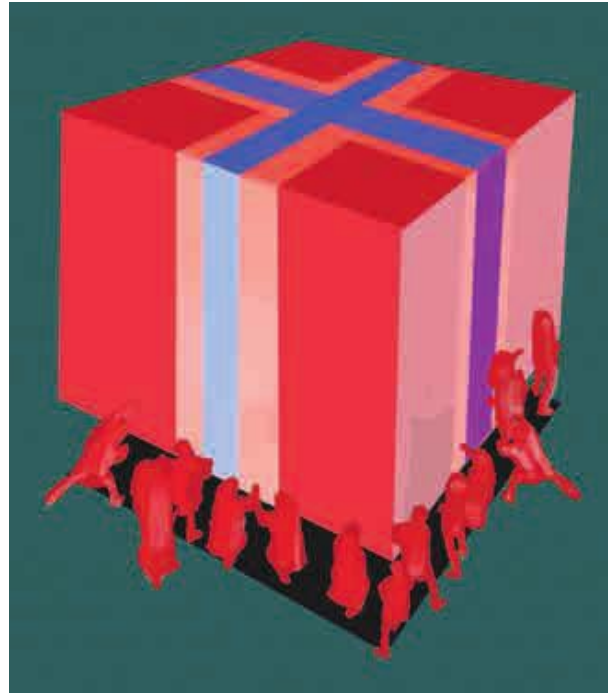
I 1994 stilte Ottar Brox spørsmålet i boken «Norge mot årtusenskiftet»: «Arbeid for alle – eller flere nyrike og fattige?» Han fryktet det siste. Brox så tegningen etter murens fall i november 1989 og tilgangen dette ga av arbeidsfolk fra øst. En 30-årsperiode med lettvinntilgang på billig arbeidskraft har vært misbrukt i stor stil. Uten en plan ble vår egen sysselsettingsgrad presset ned, fra 71,6 prosent i 2008 til 67,3 prosent i 2019. Det har endret sektorer som byggenæringen og reise- og serveringsbransjen, og gjort norsk industri og grøntnæringen avhengig av innleid arbeidskraft.

Det norske arbeidsmarkedet skriker etter tilpasset kompetanse på alt fra gravemaskinførere og kokker til data-programmere og ingeniører. Soveputen, også kalt fredsdividenden, er nå borte – koronaen har bare understreket poenget enda tydeligere. I stedet for å utnytte fredsdividenden planmessig til smart utvikling av produksjon i Vesten, har arbeidsinnvandringen bidratt til å knekke fungerende arbeidsmarkeder, svekket det politiske systemet i Vest-Europa, økt de politiske motsetningene og splittet EU. Det hadde for eksempel neppe blitt noe brexit uten «The Polish Plumber».

Det er nå endelig klart at Øst-Europa ikke kan gi oss billige håndverkere, sjåførere og industriarbeidere til evig tid – festen er over. Jobbene må vi gjøre selv, nasjonale strategier må gjenopprettes. Endringene i arbeidsmarkedet siden murens fall har gitt oss en overutdanning i akademiske fag og underutdanning i praktiske- og yrkesfag. Det betyr at Norges prioriteringer må endres framover.

Landbrukets verdikjede kan illustrere poenget, der bonden arbeider på egen gård under krevende rammer. Uten et systematisk inntektsløft i jordbruket som øker lønnsvevnen for ansatte og arbeidssituasjonen for bonden, blir det krevende å opprettholde verdiskapingen. Videre sliter slakteriene med å få slaktere og operatører, akkurat som fiskeriforedlingen. Det trengs en ny industristrategi for næringsmiddelindustrien, med vekt på automatisering av slakt og skjæring innen kjøtt og fiskeri, samt overgang til operatørarbeidsplasser med mer teknologi. Dette er nødvendig for at industrien skal kunne videreutvikles for å konkurrere om arbeidskraften.

Tilsvarende endringer behøves i arbeidskrevende industri. Da må også yrkesfagutdanningens status heves, og

ILLUSTRASJON: KNUTT LØVÅS, KNUTTVAAS@GMAIL.COM

skoler må videreutvikles med nye planer, bygg, maskiner og læringsmiljø. Det vil kreve betydelig økonomisk prioritering og nytenkning.

Bare se til Storbritannia, der mangel på arbeidskraft og manglende verdikjestrategi nå blir satt på spissen, der matleveransene er usikre, og satsinger i industrien utsettes eller flyttes.

Tilsvarende sliter store deler av norsk industri med mangel på fagfolk, fra rørleggere og elektrikere til maskinførere og sveisere, samtidig som antall fast ansatte er en brøkdel av de som er på kontrakter og innleie. Her trengs både nye reguleringer og økt utdanning. Men det kan være vanskelig å øke reguleringene uten å øke tilbudet av innenlands

«Det er i arbeidsmarkedet de store forskjellene skapes»

arbeidskraft. Nå kan ikke lenger alle ekspansive prosjekt salderes med import av arbeidskraft, og nasjonal etterspørsel og nye prosjekter må igjen i langt større grad tilpasses tilbudet og eget lands leveringsevne.

Noe må vi da gjøre mindre av. Hvis ikke risikerer vi at industrien og norsk produksjon mister arbeidskraft, at kostnadene går i taket og priser ut de med lavest betalingsevne. Det er ofte oppstartsbedrifter, jord- og skogbruk, fiskeri og regional aktivitet. Samtidig

øker store selskaper og en oljerik stat bare budsjettene og sikrer seg arbeidskraften.

Vi kan ikke fortsette med mål uten en plan, som vi nå gjør på for mange områder, med flytting av Ullevål sykehus, Andøya og Bodø flystasjon. Samferdselseffekter med nasjonal industriefekt og relativt lav ressursbruk, som passasjertrafikk med hurtigbåt og kysttrafikk med gods må prioriteres. Det er for lett å bruke oljepenger på unødvendige prestisjeprojekter med store gevinster for det anleggs- og eiendomsindustrielle kompleks, fremfor verdiskaping basert på norsk produksjon.

Det er i spennet mellom vår samlede kompetanse og vår evne til å utnytte denne rasjonelt til verdiskaping i arbeidsmarkeder med minst mulig forskjeller, at landet utvikles videre. Den kommende regjeringens største oppgave blir – som alltid – å sikre den beste utnyttelsen av landets arbeidskraft. Da må nye industristrategier utvikles, yrkes- og ingeniørfag styrkes og distrikthøgskoler med regional utdanning stimuleres. Det produserende Norges praktiske kompetanse må systematisk prioriteres. Det er i arbeidsmarkedet de store forskjellene skapes.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i Agri Analyse og førsteamanuensis ved NMBU
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Maria Walberg, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug og Marie Sneve Martinussen skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Ungdomskilden

Erna Solberg blir den første på over 100 år som blir valgt inn ni ganger på Stortinget, melder NRK. Du holder deg godt, Erna! Mirakelkur?

Mirakelkur?

Ingen stork

NRK.no melder: Avla stemme på trappa si. Det tar rundt 18 år før det kan påvirke valgresultat.

Ingen stork II

Jonas Gahr Støre hadde følgende å meddele til et samlet pressekorps dagen etter valgseieren: «I går kom jeg hjem til kona mi og klemte godt på henne. Det var vel anvendt tid. Så gikk vi og la oss, men det ble ikke noe mer enn det.»

Bruddet med Ernas flerbarnspolitikken kom umiddelbart.

Tungpusta

Langrennsløper Emil Iversen er ikke nevneverdig imponert over sin egen form.

– Det var som om hodet satt på kroppen til mamma, sier han til NRK.

Det var noe som skurret med capriukke, pelsjakke og raske briller.

Been there ...

Guri Melby

sa i valgnattalen sin at «vi er et parti som liker å bli skitten på henda».

Samarbeide med Frp og sann.

Står i det.

Seertall

«Det hadde vært gøy å se deg helt nedstrippa», sa «Stjernekamp»-dommer Mona B. Riise til en av deltakerne.

NRK har omsider innsett at de må kjempe om seerne.

I bakgrunnen

Kutt i TV 2s programavdeling – tre har tatt slutt-pakke, melder Medier24. Det er sikkert den store bjørka i «Farmen kjendis».

teppet@klassekampen.no